

SKUPNOST KOT UČNI PROSTOR SOCIALNEGA DELA

Erasmus izkušnja v Madridu skozi oči samoorganizacije v skupnostih

Stene stavbe, v kateri so Fakulteta za sociologijo in družbene vede ter Fakulteta za socialno delo Univerze Complutense, pričajo o povezanosti z zgodovino razrednega boja in boja proti fašizmu. »Včasih je bil ta kampus v središču mesta, še v času Francove diktature, a so iz njega vedno izhajali študentje, ki so se organizirali proti režimu, pripravljali skupščine in demonstracije. Da bi zatrli njihov vpliv in preprečili širjenje revolucionarnih idej, je Franco ukazal premakniti kampus na obrobje mesta«, mi pove E., sošolka, medtem ko pije čaj in kadiva na hodniku. Pokaže mi na obraze, ki so s črno odtisnjeni na sive stebre na hodniku – pod obrazi so imena in datumi. »To so študentje, ki so jih ubili frankisti in policija zaradi udeležbe na demonstracijah ali kritiziranja diktature.« Maria Luz Nájera, Arturo Ruiz in drugi; vsi umorjeni okrog leta 1977. V času diktature je v okolici kampusa patroljirala civilna garda [guardia civil], ki je izvajala nadzor nad vsebinami, ki so jih predavali na šoli, in nad poskusi obšolskega organiziranja v obliki skupščin.

Še danes je kampus Somosaguas odrinjen daleč na obrobju mesta, med elitne soseske, zagrajene z ograjami in živimi mejami; hkrati pa je v bližini struktur moči – npr. kasarne, okrašene z žično ograjo, varnostnimi kamerami in napisom »Vse za domovino« [*Todo por mi patria*]. Nedaleč stran se za ograjami pne še Center za odstranjevanje tujcev, kamor policija zapre migrante, preden jih izžene iz države. Paradoks med strukturami represije, zgodovino fašizma in nedotakljivostjo elitnih sosesk ustvarja kampus, ki še vedno brbota od živahnosti, ustvarjalnosti in subverzije. Okolica fakultet in dvorišče me zaradi grafitov in plakatov popeljeta po časovnici stavk, ki so jih študenti organizirali v boju proti poviševanju šolnin, varčevalnim ukrepom, bolonjski reformi in kapitalističnemu sistemu.

Razumljivo me že na začetku zajame navdušenje in bolj kot predmetnik me pritegne študentsko organiziranje. Predmetniku lahko očitamo marsikaj – od medicinskega modela, psihologizacije, neobčutljivega jezika in nereflektiranega diskurza, ločenega od aktualnega konteksta¹ – a morda je najbolj boleč prav razcep, odtujenost akademskega okolja od živosti študentskih praks in dobrih praks samoorganizacije, ki jih mrgoli v skupnosti. Vlada hudo pomanjkanje povezovanja z neformalnimi pobudami in izkušnjami, nekakšen elitizem, zaščitništvo do znanja, ki naj bi ga lahko pridobili zgolj iz knjig in ne iz dragocenih pogovorov z ljudmi.

V predavalnicah tako ne slišimo o boju proti deložacijam (aktivisti se posvečajo mobilizaciji skupnosti, da zavaruje družine pred izgubo doma – samo leta 2012 je bilo deložacij skoraj 120.000, torej gre za problem srhljivih razsežnosti – in, po drugi strani, okupiranju praznih stanovanj v lasti požrešnih bank; vanje potem direktno naselijo družine, ki so se znašle na cesti). Ne slišimo o številnih socialnih zadrugah, ki jih ustanavljajo brezposelni, da si omogočijo preživetje – ali migranti, da jim uspe pridobiti papirje in si urediti status. Ne slišimo o umorih na z žicami ograjenih mejah na prehodu med španskim ozemljem in afriškimi državami ter o silovitosti migrantskega organiziranja proti rasističnemu nasilju policije, ki vlada na ulicah mesta. Ne slišimo o feminističnih skupščinah, direktnih akcijah proti seksizmu in za pravico do splava. Ne diskutiramo o spremembah zakonodaje, ki vedno bolj kriminalizira življenje

¹ Pri predmetu, pri katerem smo obravnavali osnove medicine in javnega zdravstva, se je profesor tako povsem izognil kritični refleksiji o novi zakonodaji o pravici do splava, ki jo skuša sprejeti vladajoča stranka in ki bi ženskam povsem omejila pravico do odločanja o lastnem telesu.

samo (omejevanje pravice do splava in stavke, prepoved ulične prodaje, spanja na prostem, spolnega dela na osvetljenih ulicah ipd.) in predpisuje drakonske denarne kazni za udeležbo na uličnih protestih (kazni se povzpnejo tudi na več deset tisoč evrov).

Ne gre le za stvari, ki so pomembne za študente in njihov položaj v družbi, temveč so to neprecenljivi viri znanja za socialno delo: analiza družbenega položaja, državnega nasilja, mehanizmov izkoriščanja v kapitalizmu ter predvsem načinov, kako se ljudje sami, vzajemno, v skupnostih temu uprejo, so bistveni za etiko in dobro prakso socialnega dela. In to so hkrati zagotovo stvari, ki kričijo s sten hodnikov, s plakatom in transparentov, razobešenih po faksu, in ki jih mimogrede izveš iz pogovorov s študenti, med čakanjem na naslednje predavanje. Poleg očitnega antiavtoritarnega in antikapitalističnega odnosa, ki ga imajo študenti, je očitna tudi povezava z antifašistično tradicijo in zgodovino: pojmi, kot so CNT, druga republika in anarhizem,² so del kolektivne dediščine, ki jo študenti skušajo aktivno ohranjati.

Študenti so si na kampusu Somosaguas brez dvoma izbojevali prostor in veljavo. Nobene avtoritete ne prosijo za dovoljenje, upoštevajo medsebojne dogovore, nastale na nehierarhičen, horizontalen način. Odločanje o aktivnostih poteka na rednih skupščinah (dvakrat do trikrat na mesec; vzpostavljena pa je tudi posebna, feministična skupščina, ki se ukvarja z mačizmom v akademskem okolju in seksističnim nasiljem nad študentkami), na katerih razpravljajo o prihajajočih akcijah, stavkah, dogodkih (filmski večeri, debate), študentskem avtonomnem časopisu in organiziranju solidarnostnih dogodkov, na katerih se zbira denar za kaznovane tovariše. Ne čakajo na to, da jim nekdo (npr. vodstvo fakultete, »uradna« študentska organizacija) nekaj dá ali naredi v njihovem imenu, raje to storijo sami. Ko so potrebovali dodatne ure za učenje med izpitnim obdobjem in njihove zahteve niso bile uslišane, so vkorakali v eno izmed knjižnic in jo za teden dni zasedli ter si pribojevali čas za učenje (čas, ki je, mimogrede, za španske študente ključen; visoke ocene so namreč edini način za pridobitev štipendije, ki vsaj delno pokrije šolnino – štipendije za študente iz revnejših družin je vlada ukinila). Ko so avtonomna študentska društva potrebovala prostore za sestanke in material, so okupirala prazne pisarne/skladišča na fakulteti in tam vztrajajo že štiri leta. Ko je podjetje, ki pripravlja in prodaja hrano v študentski menzi, nelegalno odpustilo enega izmed delavcev, so teden dni vsak dan med kosilom študenti znosili vse pohištvo iz kafeterije, z njim zabarikadirali vrata in onemogočili delovanje (pravzaprav so, dobesedno, ljudem odnesli kosilo izpred nosa:)) – s tem pa, če ne drugega, znižali dobiček podjetju. Vzdrževanje dobrih odnosov z vsemi zaposlenimi (ne le profesorji!) je ključen del ustvarjanja duha skupnosti na fakulteti – podpora stavki čistilk, organiziranje pravne pomoči delavkam fotokopirnice, ki jim je bilo podizvajalsko podjetje dolžno več mesečnih plač, vse to širi duh solidarnosti in vzajemne podpore, ki je neprecenljiv za prihodnje socialne delavce.

Konec oktobra 2013 so organizirali študentsko stavko – tridnevno blokado fakultete zaradi ponovnega povišanja šolnin (te so se v dveh šolskih letih povišale za vsaj 60 %, ponekod tudi več), da bi opozorili na nevzdržne razmere lastne pozicije. Stavke sem se udeležila z navdušenjem in še svežimi spomini na jesen-zimo 2011, ko sem bila del zasedbe Filozofske fakultete v Ljubljani in poskusa ustvarjanja skupnosti na Fakulteti za socialno delo. Stvar je bila zasnovana precej podobno, s skupščinami, delavnicami (veganstvo, feminizem, kriminalizacija upora in kaj narediti ob aretaciji), skupnimi obroki in spanjem na fakulteti, vsemi rituali, ki omogočajo povezovanje in ustvarjanje skupnosti. S to, morda deklarativno, a pomembno razliko, da se nismo posvečali vprašanju dihotomije »nasilni/nenasilni« protesti (v Madridu

² Druga republika je bilo obdobje v Španiji (med vlado generala Prima de Riverre in Francovo diktaturo), ko so za kratek čas oblast prevzele komunistične stranke skupaj z anarho-sindikalističnimi gibanji in sprožile procese osvobajanja, avtonomije in samoorganizacije med ljudmi. CNT [*Confederación nacional de trabajo*] pa pomeni anarhističen, revolucionaren sindikat delavcev, ki danes še vedno živi in ima različne frakcije (CGT, Solidaridad Obrera), ki skušajo presegati probleme predstavnštva in hierarhije v sindikalnem organiziranju. Trenutno se še vedno vključujejo v delavske boje (npr. pred kratkim proti odpuščenju delavcev Coca-cole, v podporo stavki smetarjev), a je očitno, da je zaupanje do njih manj množično, kot je bilo včasih.

je ta imperativ uniformnosti, korektnosti, vljudnosti protesta presežen – ponosno smo nosili nalepke izgrednikov) in da nikogar ni zanimalo, kako se bodo počutili študenti, ki bodo namesto na stavko šli na predavanja in bili pri tem ustavljeni (štrajkbreherstvo je kot pljunek v obraz več sto študentom, ki so morali zaradi previsokih šolnin predčasno končati šolanje).

Ko se je prvo noč stemnilo, me je B. opozorila, naj si zakrijem obraz, ker gremo na bližnje gradbišče nabirat material za barikade. Iz luknje, kjer ne bo nikoli zrasla nova stavba (zaradi špekulacij in propadlega podjetja), smo pobrali ograje, palice, prometne znake, smetnjake idr. in jih znosili na vhodna vozlišča v kampus. Zjutraj smo še v temi zgradili barikade in ustavili pretok študentov na fakultete – na vsesplošno ogorčenje je v nekaj desetih minutah na prizorišče prišla specialna policija in razdrla barikade³. Ko smo potem z lastnimi telesi oblikovali živi ščit, v znamenje simbolne obrambe fakultete in znanja pred vdorom kapitala, so se nad nas vsuli jezni pravičniški študentje, ki sicer v predavalnicah zehajo, prav tistega jutra pa so si strastno želeli poslušati profesorja. Celo tako strastno, da so nam salutirali z nacističnimi pozdravi, grozili s pretepom in se zaletavali v nas, da bi nas podrli. Ker so bili pri tem neuspešni, so drug drugemu pomagali preplezati visoke ograje okrog kampusa, da bi prišli do znanja. Navdihujoče! Ko je policija zasegla ves gradbeni material, smo se odpravili po učilnicah, v katerih so potekala predavanja (te so bile v manjšini). Zapolnili smo stole in prepevali, vzklikali, žvižgali, prižigali in ugašali luči, zagrnili zavese, odstranili profesorje izpred katedrov, dokler niso bile študijske razmere nevzdržne in so se ljudje pobrali ali pa začeli (bolj ali manj) jezno debato z nami.

Tridnevna blokada fakultete (in nekaterih drugih, a redkih, saj je Somosaguas izjema v stopnji organiziranosti) se zlije v reko študentskih teles, ki z ogromno demonstracijo proti rezom v visoko šolstvo ustavijo celotno mesto. Najbolj navduši pisanost skupin: anarhistične, socialistične, uradne, sindikalne, zveze staršev, profesorjev, feministične ipd., ki tesno skupaj korakajo in vzklikajo, naj živi delavski boj, ki je prav tako študentski boj. Razumevanje, ki nam v Ljubljani gotovo manjka. Delno k temu pripomore drugačen zgodovinski kontekst in aktualen ekonomski položaj⁴, delno pa tudi drugačen način samoorganizacije, saj je veliko bolj vpjet v skupnost, črpa iz sosedskih odnosov in deluje na ravni četrti. Manj je strahu in ločenosti pred aktivističnimi skupinami – na lokalni ravni, v medijskem prostoru so tudi tu diskreditirani zaradi ustvarjanja podobe ekstremistov in zavračanja razumevanja države kot institucije nasilja.

Utrujeno sobotno popoldne se privlečem v Vallecas, še en del mesta, ki je zelo oddaljen od središča dogajanja. Tam skupina Socialno delo v akciji organizira ljudsko kuhinjo in skupščino v majhni cerkvi. Sprva sem skeptična, a me pogled na cerkev navda z dobro voljo, saj jo krasijo grafiti s političnimi sporočili, na njenem dvorišču pa je samoorganizirana kavarnica. Izvem, da cerkev pogovorno imenujejo »rdeča cerkev« [iglesia roja], saj je bila v času državljanske vojne zatočišče ranjenim (ali preprosto prebeglim) anarhističnim in komunističnim odporiškim silam, ki so se bojevale proti fašizmu. Prav tako je v času diktature zagotavljala prostor nasprotnikom režima, zato jo je vatikanska Cerkev izobčila. »Danes je tako to neke vrste ilegalna cerkev. V njej še vedno potekajo maše, ampak na drugačen način. Poleg tega nam vedno odstopijo prostor za skupščine in druge dogodke.« In res, tista skupščina, ki steče po kosilu, je polna kritičnih analiz aktualne situacije v Španiji in poudarjanja pomembnosti upiranja izkoriščevalskemu sistemu. Za mano grafit za izpustitev političnih zapornikov, na levi križ, pred mano pa s hrano obložene mize, za katerimi jedo študenti, profesorji in uporabniki socialnega dela.

³ Splošno ogorčenje je povzročilo ne le identificiranje policije kot vzdrževalca obstoječega reda, temveč tudi prepoved vstopa policiji na fakulteto, ki velja od konca diktature v znamenje spoštovanja umorjenim študentom. Podobno prepoved (zaradi enakih razlogov, torej umorjenih študentov v času študentskih uporov proti diktaturi) imajo tudi univerze v Grčiji.

⁴ V Španiji je ekonomska situacija kljub vsemu precej slabša: stopnja brezposelnosti je tako vedno bližje 30 % (morda jo je v tem času že preseгла), brezposelnost med mladimi pa je blizu 60 %; revščina, neperspektivnost in represija so del vsakdanjika tako močno, da jih beremo z obrazov študentov, ki prav zares nimajo druge izbire, kot da z lastnimi telesi branijo znanje.

Po kosilu se s skupino sošolcev na čaju sončimo v prej omenjeni kavarnici in se pogovarjamo o večernih demonstracijah, ki so napovedane pred parlamentom. Večina je za to, da bo šla, manjšina je skeptična in previdna.⁵ Sama se odločim, da se udeležim demonstracije, saj mi je tematika blizu: nasprotovanje policijski državi, represiji, zapiranjju ljudi zaradi političnih razlogov in spremembam zakonodaje, ki bodo ljudi brutalno denarno kaznovale za katerokoli javno nasprotovanje oblasti⁶.

Demonstracija je številna in hudo besna, v mestu pa mrgoli policistov, ki prav zares delujejo kot psi čuvaji parlamenta. Občutek je neprijeten, še posebej ker sem sama in ne obvladam prostora, ne poznam protokola protestov in stopnje nasilja, ki ga navadno uporablja policija. Ko se pomaknemo prek glavnega trga proti stranski ulici ob parlamentu, ulici Atocha, srečam skupino sošolk, ki me sprejmejo medse. Vzklikamo, da glas ljudstva ni ilegalen in da so naše edino orožje naše dlani. Ko se znajdemo na uličici Atocha, se množica razgreje, po zraku začnejo leteti čevlji, steklenice, ljudje tolčejo avtobus in policijske avte, ki so tam parkirani. Bes je konsenzualen, vsi smo izgrezniki. Ko se policija požene v množico in začne streljati na nas z gumijastimi naboji, ne diskriminira. Ljudje obležijo na tleh krvavi, množica mendra vse pred sabo, policija pa udriha in razbija glave. Z A. pobegneva, ker postane prehudo, ne zmoreva več in v četrti nedaleč stran čakava preostale.

Medtem ko jeva čokolado in prihajava k sebi od besa in šoka, mi pripoveduje zgodbe svojih staršev, ki sta preživela diktaturo, komaj zadihala svobodni zrak, zdaj pa sta priči novemu vzpostavljanju policijske države. Pripoveduje mi o prijateljih, ki ne morejo več študirati, o službah, ki jih je nemogoče dobiti, o policijskem pretepanju spečih brezdomcev ali pohajajočih migrantov. V socialno tkivo s kolektivno izkušnjo fašizma in represije se znova zajedajo fašistični elementi: večja se vpliv katoliške cerkve, ki skuša znova vzpostaviti nadzor nad ženskim telesom in ženske prikovati v zasebno sfero, večata se policijska represija in socialno opustošenje (odpuščanja, samomori zaradi osebnih stečajev, deložacije negibljivih ljudi). Analitična miselna orodja včasih zamegli goli bes nad sistemom, ki melje ljudi, še preden jim je uspelo zadihati.

In vendar! Mesto ne bi moglo bolj gomazeti od različnih iniciativ, valovati od protestniških teles, biti navdihujoče z vsemi avtonomnimi mediji, časopisi, okupiranimi socialnimi centri, ljudskimi kuhinjami, zadrugami, »sosedskimi stražami« pred policijskim nasiljem, gverilskim feminizmom in s solidarnostjo, solidarnostjo, solidarnostjo. Ne morem, da se ne bi spomnila besed Davida Graeberja, ki o izkušnjah direktne demokracije, avtonomije, samoorganizacije večkrat pravi, da je njihova največja vrednost v tem, da vsem udeleženiim da izkušnjo, da je drugačen svet možen. Izkušnjo, ki je ne morejo izbrisati in po kateri sveta ne morejo več gledati z enakimi očmi. Birokracija, hierarhije, nasilje, prej nevidni elementi postanejo vidni dejavniki, na katere lahko vplivamo in moramo vplivati – kot ljudje in kot socialni delavci. Izkušnje avtonomije in samoorganiziranja ljudi v skupnosti pa nas pri tem lahko navdihujejo.

Asja Hrvatin

⁵ Pozneje sem izvedela podlago za previdnost pred demonstracijami. Septembra 2012 so bile množične demonstracije pred parlamentom, ki so se končale z brutalnim policijskim nasiljem. A. mi je pripovedovala o fantu, ki ga je policija tako pretepla, da bi skoraj na mestu umrl – preživel je samo po zaslugi intervencije reševalcev. Izkušnja represije je v telesa študentov vgradila kolektivni strah.

⁶ Za podrobnejšo analizo zakonodaje, ki utrjuje kriminalizacijo življenja in kriminalizacijo upora pripelje do absurda, tu nimam dovolj prostora, več je dostopno na: <http://www.komunal.org/teksti/161-criminalizing-the-body>. Tam navedem natančne spremembe v zakonodaji, predpisane kazni in analiziram vpliv, ki ga bo to imelo na načine organiziranja ljudi v Španiji.